

RAĐANJE I POJAVA MNOGOJEZIČNOG REČNIKA FIG¹

Ing. geograf THUILLIER član I komisije FIG²

Na poticaj »Kraljevskog društva ovlaštenih geometara« u Londonu, a nakon kongresa u Londonu 1934. ostvarena je 1. marta 1938. knjiga namenjena geometrima svih zemalja učlanjenih u FIG da im pomogne praćenje i čitanje strane periodike iz njihove profesije, te redaktiranje i čitanje korespondencije o problemima koji ih interesuju. To je »Vocabulaire technique en plusieurs langues« (Tehnički rečnik na više jezika) koji sadrži 9 000 francuskih izraza sa provizornim prevodom na nemački, engleski, italijanski i holandski.

Na sastanku Stalnog komiteta 1951. u Luksemburgu G. René Danger je predložio da Dr. Louis Hegg bude predsednik jedne komisije, čiji zadatak bi bio da izradi »tehnički rečnik«. Osnivački sastanak komisije održan je u Lozani 23. juna 1952.

Generalna skupština, održana u Parizu 1953. povodom 8-og međunarodnog kongresa, pod predsedništvom pok. M. Peltier-a, predsednika FIG-a i predsednika Društva francuskih geometara, odlučila je da I Komisija postane »Stalna Komisija«.

U ovo vreme predsednik G. Peltier je zamolio direktora Nacionalnog geografskog Instiuta (NGI) da ovaj Institut uzme učešća u izradi francuskog dela rečnika koji bi trebao da sadrži samo tehničke izraze koje koristi geodetska struka — (ona se inače razlikuje prema zemljama učlanjenim u FIG) francuskog dela koji je najdelikatniji, jer je francuski jezik bio izabran za osnovni.

Inženjer geograf Thuillier, koji je bio u toku redigovanja svog vlastitog anglo-francuskog rečnika, o izrazima koji su bili u upotrebi u NGI, bio je na kraju određen da rediguje ovaj francuski deo.

I Komisija se najpre sastala u Bazelu (Švajcarska) da prodiskutuje o sadržaju rečnika, čiji je alfabetar pripremio prof. Hegg, predsednik komisije. Tamo je uglavnom rečeno:

1. da izrazi koji treba da uđu u rečnik (neki između njih) budu definisani na francuskom, ili bar da objašnjenje bude redigovano tako da se izbegne svaka zbrka i da se strani čitalac orijentiše prema najbližem ekvivalentnom izrazu u svom jeziku;

¹ FIG Federation Internationale de Geometres — Međunarodna federacija geometara.

² Clanak štampan u »Geometre« Paris No 12, 1961. Autor je zamolio da se prevede i štampa u našem listu — preveo Ing. Muminagić.

2. da »rečnik« ima osnovnu svesku, francuski jezik osnovni — nemački — engleski, kojoj će kasnije razne nacije učlanjene u FIG moći dodavati indekse odgovarajućih izraza na svom jeziku i to brojni indeks popraćen alfabetskim indeksom svih izraza svog jezika;

3. da jedan mali komitet od tri člana, nazvan »Komitet za koordinaciju«, zameni I Komisiju kod konačne redakcije rečnika a I Komisija će morati da se sastaje samo u spornim slučajevima, ili da utvrdi rezultate koje je postigao Komitet za koordinaciju.

Tri člana Komiteta bili su: Za Francusku Ing. Thuillier, za Nemačku Ing. Krüger iz Instituta za primenjenu geodeziju u Frankfurtu na Majni, za Englesku pukovnik Burnet, naimenovan od »Kraljevskog društva ovlašćenih geometara« u Londonu.

Tehnički savetnik Komiteta za koordinaciju Ing. Thuillier, uvideo je da nije neophodno definisati samo neke izraze u rečniku, kako se predviđalo, nego sve. Tako isto treba staviti razna značenja koja bi se mogla pojaviti, kako bi se olakšalo nalaženje odgovarajućih nemačkih i engleskih izraza i da čitaoci ne bi usvojili pogrešan smisao, koji se često nalazi kada se koristi dvojezični ili mnogojezični rečnik, a čiji izrazi nisu objašnjeni; rekao bih bolje potrebno je popratiti tumačenjem koji objašnjava.

U jednom takvom rječniku nije trebalo davati prave normalizirane definicije izraza, koje iako poželjne, nisu za većinu njih u Francuskoj postojale. Ipak, da se osiguraju čitaoci, korištena su izvorna dela, što će sigurno izazvati diskusiju u eventualnom istraživanju jedne normalizirane definicije, koja omogućuje da se rediguju objašnjenja dodana terminima i njihovim značenjima.

Utvrđeni su dakle pojedini pojmovi, a osim toga, da bi se olakšalo pronalaženje odgovarajućih nemačkih i engleskih izraza, data su za svaki izraz razna tehnička značenja i eventualno značenje iz običnog govora, kako bi se razlikovala tehnička značenja.

Listići sa pojmovima su nakon francuske redakcije, za svako objašnjenje pojma, poslani Ing. Krügeru u Nemačku, koji je na osnovu njihov proučio prvu redakciju odgovarajućih nemačkih izraza.

Samo se tako mogao utvrditi izvestan broj »spornih« pojmova:

a) za koje je redakcija francuskog tumačenja zahtevala dopunska objašnjenja;

b) za koja nisu postojali odgovarajući nemački izrazi;

c) gde su nemački izrazi bili dvojbjeni.

Kad se sakupilo dosta takovih izraza oko 400, otputovao je Ing. Thuillier, uz suglasnost Direktora Instituta za prim. geodeziju G. Gigasa, u Frankfurt na Majni, gde se sastao s Predsednikom I Komisije prof. Heggom.

Tokom više dana su se svi rukovodioci Instituta i kompetentne ličnosti, njih oko 12, na molbu prof. Gigasa, sastajali sa Koordinacionim komitetom pod predsedništvom prof. Heggga. Dvojbjeni izrazi su jedan po jedan ispitani i donesena je definitivna odluka za razne slučajeve navedene pod a, b, c.

Između Ing. Thuilliera i puk. Burnetta izmenjivana su zatim pisma zbog redakcije engleskih izraza. Alfabetičke jedinice slate su u London, gde su se postepeno kompletirali odgovarajući engleski izrazi.

Funkcije puk. Burnetta izazvane hitnim poslovima oko Sueskog kanala, donekle je usporila englesku redakciju dobrog dela pojmova.

Najzad, posle mnogobrojne razmene gledišta, usmene i pismene, završena je 1958. godine redakcija pojmova i pronalaženje odgovarajućih izraza. Poštediti sam vas teškoća koje smo mi morali da savladamo... ali svoj posao smo jako primili k srcu.

Prva Komisija je tada odlučila da se u Francuskoj, u Nacionalnom geografskom institutu, koji se ponudio za ovaj posao, uz finansijsku pomoć UNESKO dobijenu preko UATI (Međunarodna unija tehničkih asocijacija) rotaprintom odštampa prvo provizorno izdanje u 150 primjerala. Ovi primerci su razdeljeni za vreme Kongresa u Delftu (Holandija) 1958. godine kao i sledećih meseci.

Ovo provizorno izdanje je poslano predsednicima nacionalnih društava i svim članovima i ličnostima koje bi mogle da stave »primedbe«, kako u pogledu sadržaja, tako i u pogledu samih termina.

Ličnosti kao prof. Wolf, Dr. Kurandt, Kriegel, direktor A. Stegmann, senator Roller, prof. Dr. Ing. Hofman, H. Bose, prof. Dr. ing. Lichte (Nemačka), prof. Ansermet (Švajcarska), sam prof. Hegg, Villetorte (Kanada), Zieleniewski (Poljska), prof. Dr. Kant (Švedska), Ing. Kruger i ja proučile su prvo izdanje rečnika, sakupile primedbe... zamolile da se doda dosta veliki broj termina. Prof. Wolf je sam zamolio da se doda oko 700 izraza, koji doprinose modernizaciji geodezije i Komisija nije mogla da ih odbaci, jer su imali tendenciju da »moderniziraju« rečnik. Ovi su se termini upravo rodili u vrijeme kada je popis termina bio dovršen. Osim toga, sada je odlučeno da svi termini izuzev 4 ili 5 čiji smisao je očigledan i nedvosmislen) budu popraćeni objašnjenjem.

Ovi dodaci su dublje proučeni i prodiskutovani takođe u Frankfurtu, zahvaljujući krajnjoj predusretljivosti direktora g. Gigasa. Ovu diskusiju je organizovao Koordinacioni komitet, koji je tada za definitivno izdanje uzeo ime »Izvršni komitet«, čiji je zadatak bio da, pomoću provizornog izdanja i novih alfabetskih jedinica, pripremi redakciju koju štampari zovu »slagači original«.

Direktor I. F. A. G., potpredsednik Izvršnog komiteta, tada se ponudio da služi kao veza sa Federalnom vladom Nemačke u Bonu, da bi izdajstvom dobio dozvolu za štampanje Međunarodnog geometarskog rečnika u Institutu za primenjenu geodeziju u Frankfurtu gde bi Ing. Kruger, član Izvršnog komiteta, mogao nadzirati štampanje što bi omogućilo da se ne vrše izvesni pripremni radovi za štampanje, dakle, da se znatno dobije na vremenu.

Teškoće su se pojavile u pogledu finansiranja radova na štampanju, što je primoralo F. I. G. (I Komisiju) da zamoli Ing. Harkink-a (sekretara za vezu Izvršnog komiteta) da prouči mogućnost štampanja u Holandiji uz subvenciju F. I. G.-a.

Prof. Roelofs, predsednik F. I. G.-a od 1955. do 1959. godine, prof. Baarda, generalni sekretar F. I. G.-a u toku istog perioda i Ing. Harkink stupili su u pregovore sa Holandskom izdavačkom firmom Argus, koja je posle više molbi prihvatila da izda rečnik pomoću subvencije F. I. G. Ovaj rečnik je definitivno dobio ime: »Dictionnaire Multilingue de la Fédération Internationale des Géomètres« (mногоjezični rečnik Međunarodne federacije geometara).

Definitivno on sadrži u jednoj knjizi:

— više od 6 000 termina popraćenih objašnjenjima često i standardnim definicijama, uvek kad god je to moguće;

— »dopunske« izraze, uvedene redakcijom objašnjenja, uz svoje nemačke i engleske ekvivalente, i čiji je objašnjenje isto tako i za termine od kojih se oni izvode;

— primere, čiji cilj je da rečnik bude življi i da se što više izbegnu greške u smislu;

— alfabetski indeks termina na nemačkom (posebna boja hartije);

— alfabetski indeks termina na engleskom (posebna boja hartije);

— alfabetski indeks francuskih sinonima (bela boja).

Osim toga, W. B. Williams, stari predsednik A. C. S. M. (American Congress on Surveying and Mapping — američki geodetski i kartografski kongres) bio je ljubazan da nam pošalje specifično američke ekvivalente za izvesne termine. Ovi američki ekvivalenti se nalaze i u engleskom indeksu, ali je uz njih stavljena oznaka (U. S. A.).

U toku sastanka Stalnog komiteta F. I. G. (na kome je bilo mnogo govora o mnogojezičnom rečniku — i na kome je prof. Gigas podneo novi predlog za štampanje u Nemačkoj koji nije bio povoljniji od predhodnog) a pošto je usvojen ugovor sa firmom Argus — predsednik Roelofs upoznao je sa rezultatima pregovora sa holandskom firmom Argus:

— rečnik će se prodavati po maksimalnoj ceni od 7 dolara;

— rečnik će se štampati samo u dve hiljade primeraka.

Još ne mogu reći ko će kupiti ove primerke; ali bilo bi mudro da nacionalna društva geometara, koja žele da nabave izvestan broj primeraka po ovoj relativno niskoj ceni za ovako obimno delo, već sada izvrše rezervacije preko generalnog sekretara F. I. G. u Beču, koji će ove rezervacije preneti izdavaču. U svakom slučaju se može predpostaviti da će izdavač izdati oglas za prodaju ovog rečnika, čije je štampanje već započeto i treba da se završi u toku proleća 1962. godine.

Korektura prvih štampanih primeraka je već započeta i ovi primerci treba da sukcesivno slede jedan za drugim ubrzanim ritmom.

Za osobe koje još neznaju, korisno je napomenuti da je za ovaj rečnik bilo potrebno bar 60.000 časova efektivnog rada svih ljudi koji su doprineli njegovom pojavljivanju; da je 21 put vršena kontrola i doterivanje u inostranstvu, i na kraju i naročito da su Instituti, čija imena su već navedena, dobrovoljno davali svoju bezrezervnu pomoć.

Treba napomenuti da su mnoge zemlje na svom jeziku već redigovale odgovarajuće ekvivalente terminima provizornog izdanja, tako da je četiri petine njihova posla definitivno i da one imaju nameru, da, odmah posle izdavanja rečnika, publikuju indeks na svom jeziku, koji će se oslanjati na trojezični primerak (francusko-nemačko-engleski). Ove zemlje su:

Holandija, Mađarska, Švedska, Poljska³

Predsednik Komisije za tehnički rečnik je potpuno odobrio ovaj članak, koji je sastavio Ing. Thuillier, tehnički savetnik Izvršnog komiteta I Komisije, i srdačno mu se zahvalio na njegovoj dragocjenoj i odanoj suradnji.

AKTIVNOST SAVEZA GIGJ OKO PREVOĐENJA MNOGOJEZIČNOG REČNIKA FIG-A

Smatramo za obavezu da obavestimo članstvo Saveza geodetskih inženjera i geometara šta je do sada sa naše strane učinjeno u vezi sa izradom Međunarodnog geodetskog rečnika. Iz napred citiranog članka proizilazi da su sve države članice FIG pozvane da uz osnovnu svesku rečnika, u kojoj su predviđeni termini i njihova objašnjenja data na francuskom jeziku a odgovarajući ekvivalenti na engleskom i nemačkom, sačine svaka za svoj jezik indekse, kako po rednim brojevima termina tako i po alfabetskom redu. Glavni posao na izradi ovog rečnika sa naše strane sastojao se u tome da se za termine objašnjene na francuskom jeziku (i date ekvivalente na engleskom i nemačkom) nadu odgovarajući izrazi na našem jeziku. Ovaj posao zahtevao je mnogo truda i široku saradnju što većeg broja geodetskih institucija i pojedinih stručnjaka. Organizaciju ovog posla Savez geodetskih inženjera i geometara poverio je Prof. dr Nikoli Neidhardt i Puk. geod. sl. Milutinu Stefanoviću.

Posao je bio organizovan na taj način što su zaduženi drugovi svaki zasebno sastavili predlog termina u našem jeziku, isti detaljno prodiskutovali sa istaknutim stručnjacima predstavnicima geodetsko-kartografskih institucija u Zagrebu i Beogradu i najzad u ličnom kontaktu saglasili ove termine. Na taj način su dobijeni odgovarajući izrazi na srpskohrvatskom jeziku. U slučaju da za jedan pojam u srpskom i hrvatskom jeziku postoje različiti termini stavljena su paralelno oba ova termina (na primer, ugao-kut).

No, ovim posao nije bio završen pošto je i provizorno izdanje rečnika, na osnovu koga su sastavljeni odgovarajući naši termini, pretrpelo izvesne izmene tako da se mora sačekati definitivno — korigovano izdanje rečnika da bi se na osnovu njega mogli dati definitivni termini na našem jeziku. Tek posle toga predstoji posao oko sastavljanja odgovarajućih indeksa.

Nažalost, obzirom na obimnost ovog posla nije bilo moguće da u istom uzme učešća veći broj stručnjaka koji bi svojim predlozima svakako doprineli kvalitetnijoj obradi ovog rečnika. Ovo naročito važi za stručnjake izvan Beograda i Zagreba koji iz praktičnih razloga nisu uopšte mogli učestvovati u ovom radu.

No, nadamo se da je ovo samo početak jedne velike i korisne akcije usmerene na iznalaženje naših termina za geodetske izraze date na stranim jezicima, kao i za iznalaženje i usvajanje naše jedinstvene terminologije.

Ing. Abdulah Muminagić

³ Društvo poljskih geometara je pred kongres u Parizu 1953. napravio prevod na poljski termina prvog rečnika («Vocabulaire»).